

Over de herinnering dat we natuur zijn

Vergeten wijsheid

Op een doordeweekse avond stap ik De Her in Rotterdam binnen voor de vertoning van de film *KIVA: The call of the wisdom keepers* (2022). KIVA is een 3000 jaar oude ceremonie waarin wisdom keepers van alle continenten bidden rond een heilig vuur voor de lucht, het water, de bodem, voor al het leven, voor onze voorouders en toekomstige generaties. Het confronteert met onze westerse samenleving waarin we ons als mens boven de natuur hebben geplaatst. We vergaten dat we ‘natuur zijn’. Ons eenzijdige, diepgewortelde wereldbeeld is schadelijk en niet langer houdbaar. We hebben geen nieuw verhaal te verzinnen, maar onszelf te herinneren dat we onderdeel zijn van een groter geheel.

Auteur: Sandra van der Maarel

In 1730 ziet mijn voorvader Pleun Roelandszn het levenslicht. Als nakomeling van een tuindergeslacht zet hij zijn eerste voetstappen op de vruchtbare aarde van het huidige Westland. Hoewel de streek op de website van de geschiedenis van Zuid-Holland wordt omschreven als “een groen lustoord waar gejaagd en getuiniert werd” is het voor de meeste mensen een barre tijd. De zuigelingensterfte is hoog. Van de twaalf kinderen van de grootvader van Pleun overlijden er acht. Ziekte, honger en oorlog liggen continu op de loer. Grote delen van Europa krabbelen op uit de ‘kleine ijstijd’, waarin periodes met extreem koude winters de grond dor en droog hadden gemaakt. Europa was een ijzig rijk waar vogels in hun vlucht bevroren en op de harde aarde vielen. De natuur had zich tegen de mensen gekeerd als een manifestatie van Gods toorn. Het passende antwoord was vasten, bidden, deelnemen aan processies en het verbranden van heksen (Blom, 2017).

Onderwerping als ‘verlichte’ filosofie

Pogingen om de natuur te bedwingen mislukten. Meer controle leek een betere oplossing om angst te onderdrukken en het lot naar de eigen hand zetten. En zo stond in de zeventiende eeuw een generatie intellectuele pioniers op die de natuur loskoppelden van de schepping en haar als een op zichzelf staand object onderzocht om de wetten ervan op te sporen (Blom, 2017). Een van hen was Francis Bacon, ‘vader’ van de wetenschappelijke revolutie. Hij zag het als de opdracht van de wetenschap om de natuur te beheersen

door haar van binnenuit te leren kennen. De geest moet ‘in de natuur binnendringen’, schreef hij, om haar functioneren als automaat te begrijpen, desnoods met geweld (Blom, 2023). Dat sloot aan bij de ideeën van tijdgenoot René Descartes. Alleen mensen zouden een onsterfelijke ziel hebben, dieren zouden slechts ‘biologische automaten’ zijn. Hij zag de wereld als een gigantische machine met een weliswaar gecompliceerd maar te doorgronden mechanisme. Dit cartesiaans wereldbeeld versnelde de wetenschappelijke ontwikkeling aanzienlijk en vormde de basis voor het reductionisme: het steeds verder opsplitsen van complexe gehelen in kleinere onderdelen om te begrijpen hoe ze werken. Deze denkbeelden rechtvaardigde het bovendien om in de overzeese gebieden “weinig beschaafde” en “in de natuurtoestand volhardende” gemeenschappen uit te buiten en te onderwerpen (Blom, 2023).

Vooruitgang en destructie

Vanuit deze achtergrond was de stap klein om onze natuurlijke omgeving om te buigen naar “*natural resources*”, andere mensen naar “*human resources*”, dieren naar “*livestock*” en de oceanen naar “*fisheries*” (Lent, 2026). De natuur werd handelswaar, een soort voorraadkast die je leeg kunt trekken. Voeg daar de idee van ‘*survival of the fittest*’ aan toe, geïnterpreteerd als competitie als de enige weg om te overleven, en economische groei als enige antwoord op structurele problemen, en je hebt de belangrijkste ingrediënten voor ons huidige dominante denken. Denken

dat we bovendien boven onze lichamelijke intelligentie hebben geplaatst. Dit vooruitgangdenken is ver over de houdbaarheidsdatum heen. Het project van de onderwerping van de natuur loopt stuk op de ecologische realiteit en stikt in zijn ongewilde neveneffecten (Blom, 2023): klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, vervuiling en uitputting van natuurlijke bronnen. We moeten radicaal anders gaan denken. *“The clockwork universe metaphor must give way to a networked, living organism metaphor”* (Fullerton, 2026); iets wat oude wijsheidstradities en inheemse culturen ons al heel lang proberen te vertellen.

Innerlijke shift

In de inheemse tradities bestaat geen direct equivalent voor het westerse begrip 'natuur'. Natuur wordt omschreven als 'familie' of 'levende territoria'; zeker niet als een apart object. Zij kennen een zogenaamd 'kincentrisch perspectief': een perspectief van verwantschap, waarin de mens deelnemer is in een groter levend systeem en niet van de omgeving (land, rivieren, dieren) wordt gescheiden. Een levend systeem is zelforganiserend, emergent en intelligent, denk aan het

myceliumnetwerk dat onder de grond een enorm transportnetwerk vormt, ook wel 'Wood Wide Web' genoemd. En aan ons lichaam waarin meer bacteriën, fungi en virussen leven dan lichaamseigen cellen. Het leven ontvouwt zich van binnenuit, in een continu en cyclisch proces van wording: geboorte, groei, verval, sterven en geboorte. Leven creëert meer leven. Dat is de regeneratieve intelligentie van een levend systeem. Het herstelt en creëert meer leven, waarbij de onderlinge relaties centraal staan. *“The more our understanding of the natural world grows, the more we will come to realize that life is what emerges from relationships”* (Gorissen, 2020).

De omkering begint bij onszelf. We hebben ons te herinneren dat we niet boven de natuur staan, maar deel uitmaken van een veel groter levensweb, waaraan we op een unieke manier kunnen bijdragen. Dat is niet alleen een verandering van verhaal, maar bovenal een innerlijke shift.

Jezelf herinneren als natuur

Het is niet eenvoudig om het dominante wereldbeeld op te schudden. We zijn veel op wilskracht gaan doen. Op doelen die we buiten onszelf plaatsen. Op de illusie van maakbaarheid, de drang om problemen op te lossen en de belofte van eindeloze economische groei. We werden consumenten en zelf een resource, een maakbaar soort, los van de ander, steeds meer opgejaagd door de klok die ons dwingend in de vooruit tikt. Ook de tijd dwongen we in de mal van meetbare eenheden op weg naar een lineaire vooruitgang. Dat staat haaks op de regeneratieve

“The major problems in the world are the result of the difference between how nature works and the way people think.”

– Gregory Bateson

intelligentie van het levende systeem waarvan je deel uitmaakt en dat je zelf bent. Wij putten onszelf uit.

Jezelf herinneren als natuur betekent jezelf ontwikkelen van binnenuit in samenspel met buiten, waar ‘inner landscape’ en ‘outer landscape’ elkaar steeds weer ontmoeten en iets nieuws laten ontstaan. Je regeneratieve intelligentie omarmen betekent ruimte maken voor zowel herstel als ontluiken. In plaats van lineair naar een vooraf bepaald doel toe te werken kijk je met zachte ogen naar wat wil ontstaan. Zo zie je wat je eerder niet kende en ervaar je waar je energie naartoe getrokken wordt. Statische doelen vernauwen onze blik. Je fixeert niet meer op die bedachte stip op de horizon, maar volgt eerste signalen, symbolen, een innerlijke stem, een moeite-loos contact. Zo beweeg je voorwaarts in een continu proces van afstemming tussen binnen en buiten; niet vanuit maakbaarheid maar vanuit emergentie.

Bijdragen aan het grotere geheel betekent aansluiten bij wat er wil ontstaan in het ritme van de juiste tijd. Dat betekent stevig tegensturen op de neiging om snel met oplossingen te komen. “Kronos – measured time – lives in us as urgency. The question is how we step from Kronos into Aion – cyclical time – and how we feel safe enough to do so” (Emets, 2026). Emergentie laat zich niet opjagen door urgentie. Ons veilig genoeg voelen om ons over te geven aan een proces van wording vraagt om diep te wortelen in jezelf. Of om terug te keren naar een lichamelijke ervaring van de eigen verbondenheid met de aarde (Blom, 2023).

“De huidige mondiale problemen zijn uiteindelijk het resultaat van een mechanistische kijk op de aarde, waar de natuur alleen bestaat als een grondstof die mensen voor hun eigen doeleinden kunnen gebruiken, in plaats van een eigen kracht.”

– Amitav Ghosh in
De vloek van de nootmuskaat

Zeven-generatieprincipe

“For Indigenous people, past, present, and future are in constant relationship. When stories are told in a circle – around a fire, through oral tradition – they open a space where time connects where we come from, where we are, and where we are going” (Krenak, 2024). Veel inheemse culturen kennen een diepe verbondenheid met voorouders en met toekomstige generaties. Ze ervaren zichzelf tussen generaties in en handelen vanuit het zeven-generatieprincipe. Dat brengt me terug naar Pleun Roelandszn. In 1767 trouwde hij met Aaltje Cornelisdr. Zeven generaties terug bliezen zij samen volgend leven in een van mijn wortels. In totaal zijn er, rekenend vanaf zeven generaties terug, het indrukwekkende aantal van 254 voorouders nodig geweest om ieder van ons het levenslicht te doen zien. Zij

vormen het wortelsysteem onder onze voeten, met alle ervaringen uit barre tijden en goede tijden, met zowel trauma's als veerkracht die in ons voortleven. We zijn geen onafhankelijke autonome wezens. Verleden, heden en toekomst zijn in continue relatie, in een oneindig regeneratief en creatief proces van wording. Hoe kun je nu bijdragen aan de toekomst door een goede voorouder te zijn? Wat is het verhaal waar je onderdeel van wilt zijn?

We kunnen leren van inheemse volkeren zonder hen domweg te kopiëren. We kunnen naar hen luisteren en moeten ons vooral ontdoen van het waanidee boven de natuur te staan. Het leven weer in het centrum plaatsen. Deelnemer worden in het grotere levensweb, waaraan we een unieke bijdrage kunnen leveren in cocreatie met anderen en de wereld om ons heen. Dat is ook waartoe de wisdom keepers in de KIVA-ceremonie bijeenkomen: "Mother Earth is calling her children home." ■

"The deeper change is both a change of story and an inner shift, where we are no longer at the center – because we never belonged at the center of the story."

– Emmanuel Vaughan Lee
in *Remembering Earth*

Sandra van der Maarel is consultant, coach, facilitator, moderator, docent, auteur en redactielid van het *Tijdschrift voor Coaching*.
www.purechange.nl

Referenties

- Blom, P. (2017). *De opstand van de natuur*. De bezige bij.
- Blom, P. (2023). *De onderwerping*. De bezige bij.
- Emets, E. (2026). *Rewilding Time. Meander: Regenerative living*, (3): Wildness.
- Fullerton, J. B. (2026). *Regenerative Economics: Revolutionary Thinking for a World in Crisis*. New Society.
- Ghosh, A. (2023). *De vloek van de nootmuskaat: Boodschap aan een planeet in crisis*. Atlas Contact.
- Gorissen, L. (2020). *Natural Intelligence*. Studio Transitio.
- Hübl, T. (2023). *Attuned: Practicing Interdependence to heal our trauma – and the world*. Sounds True.
- Kodden, M., & Buttner, R. (Regisseurs) (2022). *KIVA: The call of the wisdom keepers* [Film], www.kiva-wisdomkeepers.com
- Krenak, A. (2024). *Ancestral future*. Polity Press.
- Lent, J. (2026). *Ecocivilization: Making a World that Works for All*. Melville House.
- Vaughan-Lee, E. (2026). *Remembering Earth*. Shambhala.